

Vošicki

Ulomak iz romana

MARKO GREGUR

3.

Draganovec, 1957.

Čir na želucu. Tako su rekli. Kšikal je napisao da je to kod njih sad već rutinska operacija. *Valjda je i kod nas, ako ne promašiš.* Ali svatko promaši, on to najbolje zna. Danas je pomirljiv i nekako zadovoljan, unatoč svemu. Oblaci su se šuljali od jutra, ali zaobišli su brdo, očevali nabrekle, skotne trbuhe o grad i razderani se odvukli na sjever, cvileći. Tamo ih je u svoju dubinu, kao i uvijek, povukla Drava. Bilo mu je smiješno kad je prvi put to čuo, tamo kod Negra, kad mu je nosio kišobran na popravak. Njegova žena također je bila Čehinja pa bi uvijek malo popričali na češkom, često o ovdašnjim navikama i običajima. (Negro bi za toga s kišobranom razgovarao na talijanskom.) Ali na brdu se i sam uvjerio u to: nevjeme bi svaki put s neba iščupala rijeka i povukla ga u svoju maticu.

Nevrijeme je rastjeralo sparinu ranog popodneva i zrak je bio čist. Imao je osjećaj da bi riječi po uglancanom plavetnilu mogao poslati dokle mu pogled seže – skroz do Kalnika na jednu ili Legrada i mađarskog Sv. Mihalja na drugu stranu. *Koje bi to bile riječi? Moje zadnje riječi.* Toliko ih je odaslao među ljude. Tuđe, ne svoje, i to mu se činilo strahovito važnim. Vjerovao je da svojim djelovanjem može barem malo promijeniti ljude i grad, ali ono je mijenjalo samo njega. Od veselog optimista do razočaranog starca. Svakim otisnutim arkom u njemu je rasla razina olova, a glasovi su šibali iz usta poput sačme.

Uvijek je bio posao i samo posao. Čitave dane i noći, a njegovi su najbliži bili daleko. Sjeti se Bojača i stegne ga u prsima. Žao mu je što nije tu da ga zagrlji, ali istodobno je sretan što je otišao. Na vrijeme je shvatio da je previše pametan da bi ostao ovdje, među ljudima koji se održavaju cinkanjem i uvlačenjem. *On je sve što ja nikad nisam bio – realan i pametan čovjek.* Sad rijeka povuče i njegove misli, ali ne ova već Sázava i opet je u Ledeču.

Plava je, najmodrija, kao na razglednici koju je dobio od Anuše. Obojili su je očima punim ljubavi, slikana iz onog kuta kod vrha poluotoka. Vidi se dvorište iza školske zgrade. Prijatelji i on toliko su puta preplivali rijeku na tom mjestu pa sjeli pod drvenu ogradu, dvatri metra od vode. Tu se smiju i razgovaraju. Na tom mjestu otkrivaju i zakapaju tajne. Imaju osjećaj kao da su pobjegli od svijeta, ne da je mjesto iza njihovih leđa, a stari grad iznad njih. Na lijevoj strani obale stoje dvije žene, a jedna se naginje nad rijeku. To bi mogla biti njegova majka, gleda za njim, kao da sve zna, da su u nju već utkane sve one zore i stajanja na mostu. On je daleko kad Veselý stane na obalu i snima fotografiju, 1908., a daleko je i kad je dobije.

Pozdrav i lijepo želje šaljem iz Ledeča!

Vjerojatno Vas čudi gdje se nalazim, imala sam ovdje nekog posla, nije se to dalo srediti napismeno, ali vraćam se doma. Svi smo pozvani na sokolski ples. Ja bih rađe na njega nego na čajanku. Hoćete li možda uskoro dolaziti?

Srdačan pozdrav šalje

Anuše

Bojača je samo jednom odveo u Ledeč, da ga upoznaju i da on upozna njih. Bile su mu dvije godine i čitavim je putem plakao. Željeznica više nije bila carska i kraljevska, već samo kraljevska. Ni država više nije ista. Austro-Ugarska se odavno raspala, makar ju je i on branio, a Ledeč i Koprivnica sad su bili svaki u svojoj državi: Koprivnica u Kraljevini Jugoslaviji, s Aleksandrom I. Karađorđevićom, kao regentom na čelu, a Ledeč u Čehoslovačkoj s Masarykom kao glavnim. Dakako da je to nepovoljno utjecalo na željeznicu, jer gdje je bio željezničar sad su bila dvojica, gdje je bila jedna, do savršenstva dovedena austro-ugarska birokracija, sad su bile dvije koje su se još usavršavale. Na sve to, negdje između ostala je ugužena i ta raščerupana Mađarska, kraljevina bez kralja, također s regentom na čelu, Miklósom Horthyjem, još i bolje, admiralom bez mora i mornarice, koja je možda baš zbog toga svoju Magyar Államvasutak iliti ga MÁV, doživljavala krajnje ozbiljno. Oni su bili željezničarska sila Monarhije, oni su imali 23 tisuće kilometara pruga i to im nitko nikad ne može oduzeti, makar su im te 1918. oduzeli preko sedamdeset posto teritorija, a sukladno s time i 14 tisuća kilometara pruga. Da se o osamdeset tisuća vagona i valjda tri i pol tisuće lokomotiva i ne govori. I ta, koja sad dolazi u Gyekenyes, odakle da Mađari znaju da baš ta lokomotiva i vagoni nisu njihovi? Pa malo zaustaviš, pa malo pregledavaš, pa malo objašnjavaš, a svi kao da su zaboravili jezik, i dakako da se sve to skupa otegne, a zna se kakva su djeca.

Željeznica ga je unervozila, ali sve se promijenilo kad su stigli u Ledeč. Njegova je majka Katarina uzela unuka u ruke i činilo se kao da su se vratili iz kratke šetnje i sad će objedovati. Tako jasno sjećanje ima na taj boravak i uvijek se rastuži što se Bojač ničega ne sjeća. Zapravo, sjeća se: šeću šumom iznad mjesta, u ruci ima nekakav kornet u koji skuplja borove iglice. Digne pogled i vidi tunel, željeznički. To je sve.

Iz razmišljanja ga prene zvuk bicikla – zvonce koje se tresu na upravljaču i sitni šljunak koji skripi pod kotačima. U dvorište skrene poštar.

„Ima li nešto iz Beograda?“

„Nema. A kaj ste trebali z Beograda dobiti?“ pita kako već pita prostodušan čovjek.

„Marke.“

Poštar podigne glavu iz torbe po kojoj je prekapao.

„Marke“, ponovi za njim. „Kakve marke?“

„Njemačke.“

„Njemačke marke.“

„Rajhsmarke.“

Šmrčne pa kažiprstom i palcem povuče nos, kao da će zaroniti. Pokušava procijeniti provocira li stari. Ili je samo skrenuo do kraja. Čuo je već svakakve priče. Da je divljao kao da mu je 17 kad su mu rekli da će morati izaći iz stana. Iskreno, već mu je bilo dosta toga i jedva je čekao da se neprijatelj ustabilu. A ne da se stalno mijenja pobjednik koji ga zaustavlja i prekapa mu po torbi pod prijetnjom da pomaže narodnog neprijatelja. Tek kad je prihvatio rajon koji mu se činio savršenim, daleko od šefova i grada, među vinogradarima, u prirodi, shvatio je zašto su ga drugi odbijali. Svakom toliko neka bi budaletina izletjela na put s puškom i stalno je iznova morao prolaziti istu priču s legitimiranjem, kao da se ne poznaju. Žandari, ustaše, partizani, ustaše, partizani. Često isti ljudi u drugim ulogama. Kao da su svi pošasavjeli. Svaki put premro bi od straha, jer nikad nije znao jesu li optužbe istinite. „Ja ne čitam pisma, samo ih nesem“, ponavljao bi dok bi pisma letjela po putu. Dakako da su ga svi tražili da im nosi pisma i s uperenim oružjem optuživali da je neprijatelj.

Možda je stari zbilja skroz otišao i nada se da ću ga prijaviti? Ili on mene misli prijaviti?

„Ako sam dobro razmel, čekate njemačke marke z Beograda?“

„Da, i to traje predugo.“

Izbroji u glavi koliko je to godina, makar zna napamet koliko je prošlo.

„Najte me krivo razmeti, al ja imam jeno-ga suseda koji čeka svemirce i isto tak veli kak i vi.“

Malo ga je taj poštar podsjećao na njega. I njegov se jezik nekad znao rasprostrti gdje nije trebao. Osmjehne se što ovoga podstreknje.

„I mislim da bi on prije mogel dočekati svoje. Baš je ovih dana vuznemiren jer Sovjeti ve šalju Sputnjika i gdo zna kaj bu našel.“

„Da...“, uzdahne Vošicki.

„Hočem reći, bojim se da se bute još načekali.“

„Barem čekati znam. Čitav život to radim.“

Poštar malo promisli pa kaže: „Kaj, bar bute dugše živeli. Ja bi štel čim dugše živeti.“

„Ja sam uvijek htio živjeti dublje.“

Imaju ljudi pravo – nije on baš sasvim svoj. Poštar strese glavom pa zavuče ruku u torbu.

„Z općine je nekaž došlo. Mislim da dopri- nosi za hižu. To ve ide.“

Vošicki uzme, vidi da stvarno jest od Op- čine i odloži papir na stol za kojim je sjedio.

„To je onda to“, poštar prstima na pozdrav dotakne šilt od kape, a domaćin mu kaže da ode pozdraviti gazdaricu, a on će ostati jer ga bole noge. Ovaj zahvali, jer to je bila ponuda za piće.

„Nego, jel bute pisali Krleži?“

„Kasnije. Danas je lijep dan.“

„Ja bi mu već pisal; samo da znam.“

Starac se zaleti, veli: „Čekajte, pa vi ste poštar“ te ugleda njegov cerek.

To ga oraspoloži. Pomisao da svuda mo- žeš naći bljesak inteligencije i dobrog humora djeluje utješno. Sjeti se seljaka koji su mu slali rukopise – iz Drnja, Đelekovca, Gole, Zablatja – odasvuda, za koje sigurno nitko nije znao da ih pišu. Vjerojatno su se čak skrivali, da sakriju sramotu. Bog zna da su se morali dobro potruditi da to stave na papir.

„Jesi me!“ veli mu i potapša ga po ruci.

„Samo baš ne znam č i ć.“

„Pa vi ne znate ni reći č i ć, kamoli napi- sati!“

Poštar prizna, Vošicki je to znao izgovo- riti puno ljepše. Ohrabren i zadovoljan, kroz šalu, ali zapravo ozbiljno, kaže: „Je, čitam i pi- šem. Čak i neke vaše knjige imam.“

„Da?“

Klima glavom dok se pokušava sjetiti.

„O Petru Juraniću, šesnaestogodišnjem kapetanu.“

„Petnaestogodišnjem“, ispravi ga i opet mu se sve učini smislenim. Knjige su se čitale, makar i ti jeftini sveščići za djecu i omladinu. *Barem to će ostati. Možda i Winnetou. I Krleža, kako se čini.*

Ovaj kao da predosjeti njegove misli, kaže: „Negda bi se začudili gdo sve čita.“

„Sigurno. Ali češće ipak tko sve ne čita.“

Marko Gregur (Koprivnica, 1982.), pro- zaik, pjesnik, prevoditelj, urednik i kulturni aktivist, najznačajniji mladi podravski knji- ževnik i jedan od najznačajnijih suvremenih mladih pisaca u Hrvatskoj.

Do sada je objavio zbirku pjesama *Lirska grafomanija* (2011), zbirke priča *Peglica u pro- sincu* (2012) i *Divan dan za Drinkopoly* (2014) te roman *Kak je zgorel Presvetli Trombetassicz* (2017). Za prvu zbirku priča dobitnik je regi- onalne Nagrade *Ivan vitez Trnski*, a za drugu nacionalne Nagrade *Prozak*. Za pojedine priče i pjesme dobio je i pojedinačne domaće i stra-

ne nagrade. Osim u domaćim, objavljivao je i u stranim časopisima. Prevođen je na više jezika. Uvršten je u zbornik mladih pisaca *Bez vrata, bez kucanja* (2012). Prevodi sa slo- venskog jezika. Jedan je od pokretača i glavni urednik književnog časopisa *Artikulacije* te umjetnički voditelj istoimene umjetničke or- ganizacije, u sklopu koje je pokretač i voditelj međunarodnog *Alpe-Jadran festivala mladih pisaca* te urednik zapažene izdavačke djelat- nosti. Posljednjih nekoliko godina voditelj je i međunarodnog književnog festivala *Galoviče- va jesen*. Živi i radi u Koprivnici.